

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟΥ (πέμπτο πενταμελές τμήμα)
της 30ής Απριλίου 1998 *

Στην υπόθεση T-214/95,

Vlaams Gewest (Περιφέρεια Φλάνδρας), εκπροσωπούμενη από τον Alfred L. Merckx, δικηγόρο Βρυξελλών, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο το δικηγορικό γραφείο των Duro και Lorang, 4, boulevard Royal,

προσφεύγουσα,

κατά

Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενης από τους Pieter Van Nuffel και Anders Christian Jessen, μέλη της Νομικής Υπηρεσίας, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον Carlos Gómez de la Cruz, μέλος της Νομικής Υπηρεσίας, Centre Wagner, Kirchberg,

καθής,

που έχει ως αντικείμενο αίτημα περί ακυρώσεως της αποφάσεως 95/466/ΕΚ της Επιτροπής, της 26ης Ιουλίου 1995, σχετικά με τη χορηγηθείσα από την Περιφέρεια της Φλάνδρας ενίσχυση στη βελγική αεροπορική εταιρία Vlaamse Luchttransportmaatschappij NV (ΕΕ L 267, σ. 49),

* Γλώσσα διαδικασίας: η ολλανδική.

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ
(πέμπτο πενταμελές τμήμα),

συγκείμενο από τους R. García-Valdecasas, Πρόεδρο, V. Tiili, J. Azizi, R. M. Moura Ramos και M. Jaeger, δικαστές,

γραμματέας: A. Mair, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 25ης Σεπτεμβρίου 1997,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

Νομικό πλαίσιο

1 Το άρθρο 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (στο εξής: Συνθήκη) έχει ως εξής:

«Ενισχύσεις που χορηγούνται υπό οποιαδήποτε μορφή από τα κράτη ή με κρατικούς πόρους και που νοθεύουν ή απειλούν να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό διά της ευνοϊκής μεταχειρίσεως ορισμένων επιχειρήσεων ή ορισμένων κλάδων παραγωγής είναι ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά, κατά το μέτρο που επηρεάζουν τις μεταξύ κρατών μελών συναλλαγές, εκτός αν η παρούσα Συνθήκη ορίζει άλλως.»

- 2 Κατά παρέκκλιση, το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συνθήκης παρέχει στην Επιτροπή την ευχέρεια να αναγνωρίζει ότι συμβιβάζονται με την κοινή αγορά «οι ενισχύσεις για την προώθηση της αναπτύξεως ορισμένων οικονομικών δραστηριοτήτων ή οικονομικών περιοχών, εφόσον δεν αλλοιώνουν τους όρους των συναλλαγών κατά τρόπο που θα αντέκειτο προς το κοινό συμφέρον».
- 3 Στις 20 Μαΐου 1992 η Επιτροπή υιοθέτησε ένα κοινοτικό θεσμικό πλαίσιο για τις χορηγούμενες στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις ενισχύσεις (ΕΕ C 213, σ. 2). Σύμφωνα με το σημείο 3.2, προβλέπεται εξαίρεση από την υποχρέωση της επιβαλλομένης με το άρθρο 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης κοινοποιήσεως όταν πρόκειται για ενισχύσεις, το απόλυτο ύψος των οποίων, όσον αφορά συγκεκριμένη κατηγορία δαπανών, δεν υπερβαίνει τις 50 000 ECU σε περίοδο τριών ετών. Πάντως, σύμφωνα με το σημείο 1.6, εκφεύγουν του πεδίου εφαρμογής του θεσμικού πλαισίου οι ενισχύσεις που χορηγούνται σε επιχειρήσεις των υποκειμένων σε ειδικούς κοινοτικούς κανόνες επί θεμάτων κρατικών ενισχύσεων τομέων, ιδίως του τομέα των μεταφορών.
- 4 Η Επιτροπή όρισε τις εφαρμοστέες επί των κρατικών ενισχύσεων διατάξεις στις οποίες εμπίπτουν οι επιχειρήσεις του αεροπορικού τομέα με την ανακοίνωση 94/C 350/07, τιτλοφορούμενη «Εφαρμογή των άρθρων 92 και 93 της Συνθήκης ΕΚ και του άρθρου 61 της Συμφωνίας [για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο] επί των κρατικών ενισχύσεων στον τομέα των αεροπορικών μεταφορών» (ΕΕ 1994, C 350, σ. 5, στο εξής: κατευθυντήριες γραμμές). Το σημείο 50 (κεφάλαιο ΙΧ) των κατευθυντηρίων γραμμών επιβεβαιώνει ότι η ταχεία διαδικασία εγκρίσεως που προβλέπεται για τα καθεστάτα ενισχύσεως των μικρομεσαίων επιχειρήσεων δεν εφαρμόζεται επί των ενισχύσεων στον τομέα των μεταφορών.
- 5 Οι κατευθυντήριες γραμμές περιλαμβάνουν τις χορηγούμενες από τα κράτη μέλη στους αερομεταφορείς της Κοινότητας ενισχύσεις (σημείο 10, κεφάλαιο ΙΙ). Το σημείο 51 (κεφάλαιο Χ) διευκρινίζει ότι η Επιτροπή τις εφαρμόζει από τη δημοσίευσή τους στην *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, ενώ αποφασίζει, σε εύθετο χρόνο, την αναπροσαρμογή τους.
- 6 Στο σημείο 8 (τμήμα Ι.4) αναφέρεται ότι η Επιτροπή «επιθυμεί να δημιουργήσει ένα περιβάλλον εντός του οποίου οι αερομεταφορείς της Κοινότητας θα μπορούν να ανταγωνίζονται αποτελεσματικά [επί ίσους όρους]».

7 Στο σημείο 14 (κεφάλαιο III) διευκρινίζεται: «οι άμεσες ενισχύσεις οι οποίες στοχεύουν στην κάλυψη λειτουργικών ζημιών είναι, κατά κανόνα, ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά και δεν μπορούν να εξαιρεθούν».

8 Στο κεφάλαιο V, το οποίο αφορά ιδίως τις εξαιρέσεις για την ανάπτυξη ορισμένων οικονομικών δραστηριοτήτων βάσει του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συνθήκης και του άρθρου 61, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συμφωνίας για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο (στο εξής: Συμφωνία ΕΟΧ), οι κατευθυντήριες γραμμές προβλέπουν ότι οι χορηγούμενες με σκοπό την αναδιάρθρωση ενισχύσεις αναγνωρίζονται ενδεχομένως ως συμβιβάσιμες με την κοινή αγορά μόνον υπό ορισμένες προϋποθέσεις. Μία από τις προϋποθέσεις αυτές απαιτεί η ενίσχυση να εντάσσεται σε γενικό πρόγραμμα αναδιάρθρωσεως, το οποίο πρέπει να εγκριθεί από την Επιτροπή (σημείο 38, υπό 1, των κατευθυντηρίων γραμμών). Το χρηματοδοτούμενο μέσω της κρατικής ενισχύσεως πρόγραμμα μπορεί να θεωρηθεί ως «αντικείμενο προς το κοινό συμφέρον» μόνον αν ο στόχος του δεν έγκειται στην αύξηση της μεταφορικής ικανότητας και της προσφοράς της ενδιαφερομένης εταιρίας εις βάρος των ευθέως ανταγωνιστικών προς αυτήν ευρωπαϊκών εταιριών (σημείο 38, υπό 4, των κατευθυντηρίων γραμμών).

9 Τέλος, στο σημείο 50 των κατευθυντηρίων γραμμών (κεφάλαιο IX) και για την απλούστευση των διοικητικών διαδικασιών, καθιερώνεται ταχεία διαδικασία εγκρίσεως μικρού ύψους ενισχύσεων στον τομέα των αεροπορικών μεταφορών. Διευκρινίζεται ότι η Επιτροπή πρόκειται να εφαρμόσει ταχύτερη διαδικασία εγκρίσεως νέων προγραμμάτων ενισχύσεως ή τροποποιήσεως ήδη υφισταμένων, τα οποία κοινοποιούνται, σύμφωνα με το άρθρο 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης, εφόσον:

— το ύψος της χορηγούμενης στον ίδιο δικαιούχο ενισχύσεως δεν υπερβαίνει το ένα εκατομμύριο ECU για περίοδο τριών ετών,

— η ενίσχυση συνδέεται με συγκεκριμένους επενδυτικούς στόχους, αποκλειόμενων ενισχύσεων εκμεταλλεύσεως.

Ιστορικό της διαφοράς

- 10 Η Vlaamse Luchttransportmaatschappij NV (στο εξής: VLM) είναι ιδιωτική αεροπορική εταιρία εδρεύουσα στην Αμβέρσα. Συστήθηκε στις 21 Φεβρουαρίου 1992 με αρχικό κεφάλαιο 10 εκατομμυρίων βελγικών φράγκων (BFR). Ακολούθως, το κεφάλαιο αυξήθηκε επανειλημμένα, εγγιζοντας στα τέλη του 1993 το ποσό των 75 εκατομμυρίων BFR, για να φθάσει, τρέχοντος του 1994, το ποσό των 100 εκατομμυρίων BFR. Από το 1993 πραγματοποιεί τακτικές πτήσεις ιδίως μεταξύ Αμβέρσας και Λονδίνου (London City Airport) και μεταξύ Ρόττερταμ και Λονδίνου (London City Airport).
- 11 Η γραμμή Αμβέρσας Λονδίνου εξυπηρετείται και από άλλες εταιρίες, ιδίως από τη βρετανική επιχείρηση Cityflyer Express Limited (στο εξής: Cityflyer), με σημεία αναχωρήσεως και αφίξεως το αεροδρόμιο Gatwick.
- 12 Στις 17 Δεκεμβρίου 1993 η Περιφέρεια της Φλάνδρας χορήγησε στη VLM άτοκο δάνειο ύψους 20 εκατομμυρίων BFR, εξοφλητέο με την καταβολή ετησίων δόσεων ύψους 4 εκατομμυρίων BFR, αρχής γενομένης από το δεύτερο έτος μετά την καταβολή του, χωρίς να το κοινοποιήσει προηγουμένως στην Επιτροπή.
- 13 Η σύμβαση δανείου ορίζει:

«Artikel 1: Voorwerp

De begunstigde verbindt zich tot de verdere uitbouw en exploitatie van meerdere Europese vliegroutes.

Ter ondersteuning van deze activiteit verleent het Gewest de begunstigde een terugbetaalbaar renteloos voorschot.

(...)

Artikel 3: Voorwaarden

Voor de duur van het contract is voor de vervreemding of hypothekering van onroerend en roerend patrimonium en het handelsfonds van de zaak alsook voor de vervreemding van bepaalde activa van de begunstigde vooraf instemming nodig van het Gewest.

Bij verwijzing van de aandeelhoudersstructuur is vooraf de instemming van het Gewest vereist.

Het kapitaal van de onderneming mag tijdens de duur van het contract niet worden verlaagd zonder voorafgaande toestemming van het Gewest.

Indien deze voorwaarden niet worden nageleefd, is de overeenkomst onmiddellijk opzegbaar en wordt het voorschot onmiddellijk opeisbaar.

(...»

[«Άρθρο 1: Αντικείμενο

Ο δικαιούχος αναλαμβάνει τη δέσμευση να επιδοθεί στην ανάπτυξη και εκμετάλλευση ορισμένων ευρωπαϊκών αεροπορικών γραμμών.

Προς στήριξη της δραστηριότητας αυτής, η Περιφέρεια της Φλάνδρας χορηγεί στον δικαιούχο άτοκο δάνειο.

(...)

Άρθρο 3: Όροι

Κατά τη διάρκεια της ισχύος της συμβάσεως, απαιτείται η προηγούμενη συμφωνία της Περιφέρειας της Φλάνδρας για την εκχώρηση ή την εγγραφή υποθήκης επί κινητών και ακινήτων και επί της εμπορικής περιουσίας, καθώς και για την εκχώρηση ορισμένων στοιχείων του ενεργητικού της Vlaamse Luchttransportmaatschappij NV.

Κάθε τροποποίηση της δομής του καθεστώτος που διέπει τους μετόχους εξαρτάται από την προέγκριση της Περιφέρειας.

Κατά τη διάρκεια της ισχύος της συμβάσεως, το εταιρικό κεφάλαιο της επιχείρησης δεν μπορεί να μειωθεί χωρίς την προέγκριση της Περιφέρειας.

Σε περίπτωση μη τηρήσεως των ανωτέρω όρων, η σύμβαση μπορεί να καταγγελθεί πάραυτα και το δάνειο καθίσταται αμέσως απαιτητό.

(...)]

- 14 Στις 16 Νοεμβρίου 1994 η Επιτροπή κίνησε, κατόπιν καταγγελίας της Cityflyer, τη διαδικασία του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης (ΕΕ 1994, C 359, σ. 2).
- 15 Η Cityflyer και η αεροπορική εταιρεία British Airways κατέθεσαν παρατηρήσεις. Κάλεσαν την Επιτροπή να αναγνωρίσει ότι το άτοκο δάνειο αποτελούσε ενίσχυση, ασυμβίβαστη με την κοινή αγορά.
- 16 Στις 23 Ιανουαρίου 1995 κατέθεσε παρατηρήσεις και η Βελγική Κυβέρνηση.
- 17 Με την περάτωση της διαδικασίας, η Επιτροπή εξέδωσε στις 26 Ιουλίου 1995 την απόφαση 95/466/ΕΚ σχετικά με τη χορηγηθείσα από την Περιφέρεια της Φλάνδρας ενίσχυση στη βελγική εταιρεία Vlaamse Luchttransportmaatschappij NV (στο εξής: προσβαλλομένη απόφαση). Η απόφαση κοινοποιήθηκε στη Βελγική Κυβέρνηση στις 25 Σεπτεμβρίου 1995 και δημοσιεύθηκε στην Επίσημη Εφημερίδα στις 9 Νοεμβρίου 1995 (ΕΕ L 267, σ. 49).
- 18 Με την απόφαση αυτή, η Επιτροπή κατέληξε ότι το χορηγηθέν από την Περιφέρεια της Φλάνδρας στη VLM δάνειο εμπεριείχε στοιχεία κρατικής ενισχύσεως, στερούμενα νομιμότητας ως χορηγηθέντα στην επιχείρηση κατά παράβαση των διατάξεων του άρθρου 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης. Η Επιτροπή έκρινε επίσης ότι τα ανωτέρω στοιχεία ενισχύσεως ήταν ασυμβίβαστα με την κοινή αγορά κατά την έννοια του άρθρου 92 της Συνθήκης και του άρθρου 61 της Συμφωνίας ΕΟΧ (άρθρο 1 της προσβαλλομένης αποφάσεως). Κατόπιν αυτού, κάλεσε το Βέλγιο ν' αξιώσει τόκους επί του δανείου με επιτόκιο 9,3 % (άρθρο 2) και την επιστροφή της ενισχύσεως που

αντιστοιχούσε στον προκύπτοντα από την επί του δανείου εφαρμογή του επιτόκιου συντελεστή, αρχής γενομένης από την ημερομηνία χορηγήσεως του δανείου (άρθρο 3). Το επιτόκιο 9,3 % είναι προϊόν της προσθέσεως στο βασικό επιτόκιο 7,3 %, το οποίο ίσχυε για το δημόσιο χρέος του Βελγίου το 1994, ενός συντελεστή περιθωρίου κινδύνων ύψους 2 % (τελευταίο εδάφιο του κεφαλαίου V της προσβαλλομένης αποφάσεως).

Διαδικασία

- 19 Το εισαγωγικό της δίκης έγγραφο κατατέθηκε στις 27 Νοεμβρίου 1995 και πρωτοκολλήθηκε την επομένη.

- 20 Κατόπιν εκθέσεως του εισηγητή δικαστή, το Πρωτοδικείο (πέμπτο πενταμελές τμήμα) αποφάσισε την έναρξη της προφορικής διαδικασίας. Οι διάδικοι ανέπτυξαν προφορικά τις παρατηρήσεις τους και απάντησαν στις ερωτήσεις του Πρωτοδικείου κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της 25ης Σεπτεμβρίου 1997.

Αιτήματα

- 21 Η προσφεύγουσα ζητεί από το Πρωτοδικείο:
 - να ακυρώσει την προσβαλλομένη απόφαση

 - να καταδικάσει την καθής στα δικαστικά έξοδα.

22 Η καθής ζητεί από το Πρωτοδικείο:

— να απορρίψει ως αβάσιμη την προσφυγή

— να καταδικάσει την προσφεύγουσα στα δικαστικά έξοδα.

23 Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η καθής προέβαλε ένσταση απαραδέκτου της προσφυγής.

Επί του παραδεκτού

Επιχειρήματα των διαδίκων

24 Κατά την καθής, η ασκηθείσα δυνάμει του άρθρου 173, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΚ προσφυγή είναι απαράδεκτη, καθόσον η προσφεύγουσα δεν είναι κράτος μέλος. Αλλά και βάσει του άρθρου 173, τέταρτο εδάφιο, της Συνθήκης η προσφυγή θα ήταν απαράδεκτη, λόγω του ότι η προσφεύγουσα δεν είναι ούτε πρόσωπο το οποίο αφορά άμεσα και ατομικά η επίδικη απόφαση, εφόσον δεν απευθύνεται προς αυτήν. Επίσης, δεν έχει ίδιο έννομο συμφέρον προς άσκηση προσφυγής κατά της επίδικης αποφάσεως. Συγκεκριμένα, το δικαίωμά της προς άσκηση προσφυγής είναι απόρροια του γεγονότος ότι χορήγησε την επίδικη ενίσχυση και ταυτίζεται ως εκ τούτου με το δικαίωμα του Βελγικού Δημοσίου (απόφαση του Δικαστηρίου της 10ης Ιουλίου 1986 στην υπόθεση 282/85, DEFI κατά Επιτροπής, Συλλογή 1986, σ. 2469).

25 Η προσφεύγουσα φρονεί ότι η προσβαλλομένη απόφαση την αφορά άμεσα και ατομικά, κατά την έννοια του άρθρου 173, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης, εξίσου όπως και το Βασίλειο του Βελγίου στο οποίο απευθύνεται, λόγω της ιδιότητάς της ως αυτοτελούς νομικού προσώπου, αρμοδίου να χορηγήσει το επίδικο δάνειο (απόφαση του Δικαστηρίου της 8ης Μαρτίου 1988 στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις 62/87 και 72/87, Περιφερειακή Κυβέρνηση της Βαλлонίας και Glanerbeel κατά Επιτροπής, Συλλογή 1988, σ. 1573).

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 26 Καταρχάς, πρέπει να υπομνηστεί ότι το Πρωτοδικείο είναι αρμόδιο να αποφαίνεται σε πρώτο βαθμό αποκλειστικά και μόνον επί των προσφυγών ακυρώσεως που ασκούνται δυνάμει του άρθρου 173, τέταρτο εδάφιο, της Συνθήκης [απόφαση 94/149/ΕΚΑΧ, ΕΚ του Συμβουλίου, της 7ης Μαρτίου 1994, η οποία τροποποιεί την απόφαση 93/350/Ευρατόμ, ΕΚΑΧ, ΕΟΚ, της 8ης Ιουνίου 1993, η οποία είχε τροποποιήσει την απόφαση 88/591/ΕΚΑΧ, ΕΟΚ, Ευρατόμ, της 24ης Οκτωβρίου 1988, περί ιδρύσεως Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΕΕ L 66, σ. 29)]. Αντίθετα, το Πρωτοδικείο δεν είναι αρμόδιο να αποφαίνεται επί προσφυγών ασκουμένων δυνάμει του άρθρου 173, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης από τα κράτη μέλη, το Συμβούλιο ή την Επιτροπή.
- 27 Κατά το άρθρο 173, τέταρτο εδάφιο, της Συνθήκης, κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο δύναται να ασκήσει προσφυγή κατά των αποφάσεων που, αν και εκδόθηκαν ως κανονισμοί ή αποφάσεις, απευθυνόμενοι σε άλλο πρόσωπο, το αφορούν άμεσα και ατομικά.
- 28 Εν προκειμένω, η προσβαλλομένη απόφαση απευθύνθηκε στο Βασίλειο του Βελγίου. Συναφώς, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι, όπως προκύπτει σαφώς από τη γενική οικονομία των Συνθηκών, ως κράτος μέλος, κατά την έννοια των θεσμικών διατάξεων και ειδικότερα εκείνων που αφορούν τις ένδικες προσφυγές, νοούνται μόνον οι κυβερνητικές αρχές των κρατών μελών των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, στις οποίες δεν περιλαμβάνονται οι κυβερνήσεις των περιφερειών ή των αυτονόμων κοινοτήτων, ασχέτως της εκτάσεως των αναγνωρισμένων σ' αυτές αρμοδιοτήτων (διατάξεις του Δικαστηρίου της 21ης Μαρτίου 1997 στην υπόθεση C-95/97, Περιφέρεια της Βαλλονίας κατά Επιτροπής, Συλλογή 1997, σ. I-1787, σκέψη 6, και της 1ης Οκτωβρίου 1997 στην υπόθεση C-180/97, Περιφέρεια Τοσκάνης κατά Επιτροπής, Συλλογή 1997, σ. I-5245, σκέψη 6). Επομένως, η Περιφέρεια της Φλάνδρας δεν νομιμοποιείται να ασκήσει προσφυγή δυνάμει του άρθρου 173, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης. Αντίθετα, διαθέτουσα νομική προσωπικότητα βάσει του βελγικού δικαίου, πρέπει υπό την έννοια αυτή να θεωρηθεί ως νομικό πρόσωπο κατά το άρθρο 173, τέταρτο εδάφιο, της Συνθήκης (προαναφερθείσες διατάξεις στις υποθέσεις Περιφέρεια της Βαλλονίας κατά Επιτροπής, σκέψη 11, και Περιφέρεια της Τοσκάνης κατά Επιτροπής, σκέψη 11· βλ. επίσης τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Lenz επί της προαναφερθείσας στη σκέψη 25 της παρούσας αποφάσεως υποθέσεως Περιφερειακή Κυβέρνηση Βαλλονίας και Glaverbel κατά Επιτροπής, Συλλογή 1988, σ. 1573, 1581 και 1582).

- 29 Η προσβαλλομένη απόφαση επηρεάζει άμεσα και ατομικά τη νομική κατάσταση της Περιφέρειας της Φλάνδρας. Πράγματι, την εμποδίζει ευθέως να ασκήσει τις συνιστάμενες εν προκειμένω στη χορήγηση της επίδικης ενισχύσεως ίδιες αρμοδιότητες της, όπως αυτή τις εννοεί, και την υποχρεώνει να τροποποιήσει τη σύμβαση δανείου με τη VLM.
- 30 Επομένως έχει ίδιο έννομο συμφέρον να προσβάλει την απόφαση. Η κατάσταση της δεν είναι συγκρίσιμη με εκείνη της επιτροπής αναπτύξεως και προωθήσεως της κλωστοϋφαντουργίας και των ενδυμάτων της προαναφερθείσας στη σκέψη 24 της παρούσας αποφάσεως υποθέσεως, η οποία κατέληξε στην έκδοση της αποφάσεως DEFI κατά Επιτροπής. Στην υπόθεση εκείνη, η Γαλλική Κυβέρνηση διέθετε την εξουσία να προσδιορίσει τη διαχείριση και την πολιτική της εν λόγω επιτροπής και συνακόλουθα τα συμφέροντα που όφειλε να προασπίζεται η επιτροπή αυτή (σκέψη 18). Στην προκειμένη περίπτωση, αντίθετα, δεν προκύπτει ότι η Βελγική Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση είναι σε θέση να προσδιορίσει τις ασκούμενες από την Περιφέρεια της Φλάνδρας ίδιες αρμοδιότητες, ιδίως εκείνες που της επιτρέπουν να χορηγεί ενισχύσεις σε επιχειρήσεις.
- 31 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι η προσφυγή πρέπει να κηρυχθεί παραδεκτή.

Επί της ουσίας

- 32 Προς στήριξη της προσφυγής της, η προσφεύγουσα προβάλλει τρεις λόγους ακυρώσεως αρυομένους από:
- παράβαση του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης·
 - παράβαση του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συνθήκης·
 - αθέτηση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως που επιβάλλει το άρθρο 190 της Συνθήκης.

Ο τελευταίος λόγος περιλαμβάνει τρία σκέλη:

- ελλιπής αιτιολογία της επίδικης αποφάσεως σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης (πρώτο σκέλος).
- ελλιπής αιτιολογία της απορρίψεως της επιχειρηματολογίας σχετικά με την εξαίρεση των μικρού ύψους ενισχύσεων στον τομέα των αεροπορικών μεταφορών (δεύτερο σκέλος).
- ελλιπής αιτιολογία της επίδικης αποφάσεως σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ' της Συνθήκης (τρίτο σκέλος).

- 33 Δεδομένου ότι τα δύο πρώτα σκέλη του τρίτου λόγου αρύονται από την αθέτηση της υποχρέωσης περί αιτιολογήσεως, όσον αφορά τις προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης, το Πρωτοδικείο προτίθεται να τους εξετάσει αμέσως μετά τον πρώτο λόγο ακυρώσεως.

Επί του αρυομένου από την παράβαση του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης πρώτου λόγου ακυρώσεως

Επιχειρήματα των διαδίκων

- 34 Η προσφεύγουσα φρονεί ότι, οσάκις το ύψος της ενισχύσεως είναι τόσο μικρό ώστε να μην ενισχύει την ανταγωνιστική θέση του δικαιούχου αυτής έναντι εκείνης των ανταγωνιστών του στη σχετική αγορά, η ενίσχυση δεν στρεβλώνει τον ανταγωνισμό και δεν επηρεάζει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών.

- 35 Εν προκειμένω, το ύψος της ενίσχυσεως ήταν σε τέτοιο σημείο αμελητέο ώστε να μην έχει καμία επίπτωση επί του κόστους ούτε επί του προγραμματισμού των ναύλων της VLM. Συγκεκριμένα, η ενίσχυση δεν αντιστοιχούσε ανά μεταφερόμενο επιβάτη παρά στο ισόποσο μερικών βελγικών φράγκων. Επομένως, με την ενίσχυση δεν δόθηκε στη VLM πλεονέκτημα συνεπαγόμενο την ενίσχυση της ανταγωνιστικής θέσεώς της έναντι εκείνης των λοιπών αεροπορικών εταιριών που ανταγωνίζεται στην ενδοκοινοτική αγορά των αεροπορικών μεταφορών. Επομένως, η ενίσχυση δεν είναι ικανή ούτε να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών.
- 36 Κατά την προσφεύγουσα, για να καταλήξει ότι επηρεάζεται το εμπόριο μεταξύ κρατών, η καθής όφειλε να διαπιστώσει ότι η επίδικη ενίσχυση παρέχε στη VLM πλεονέκτημα, συνεπαγόμενο την ενίσχυση της ανταγωνιστικής θέσεώς της (σε σχέση με εκείνη των ανταγωνιστών της). Σε καμία όμως περίπτωση δεν διευκρίνισε το μέγεθος του πλεονεκτήματος που συνεπήχθη η χορήγηση του δανείου.
- 37 Καταρχάς, οι απόψεις της καθής σχετικά με τα χαρακτηριστικά του τομέα των αεροπορικών μεταφορών και το γεγονός ότι ενημερώθηκε για την ενίσχυση από καταγγελία ενός ανταγωνιστή δεν ασκούν εν προκειμένω επιρροή. Ακολούθως, το γεγονός ότι η κρατική ενίσχυση χορηγείται σε επιχείρηση, οι δραστηριότητες της οποίας εμπλέκουν εκ φύσεως διάφορα κράτη μέλη, δεν συνεπάγεται ότι η δικαιούχος επιχείρηση αποκομίζει πλεονέκτημα έναντι των ανταγωνιστών της. Επιπλέον, η προσφεύγουσα αμφισβητεί ότι η εκ μέρους της VLM εκμετάλλευση της γραμμής Αμβέρσα-London City Airport αποτρέπει άλλες εταιρίες από την εκμετάλλευσή της, εφόσον η αγορά ελευθερώθηκε και τα μέτρα ελευθερώσεως προβλέπουν ειδική διαδικασία κατανομής του διατιθεμένου χρόνου χρήσεως των αερολιμένων από τους νεοεισερχομένους στην αγορά. Τέλος, η προσφεύγουσα αρνείται ότι, κατά τον χρόνο χορηγήσεως του δανείου αλλά και δύο έτη μετά την καταβολή του, η VLM αντιμετώπισε οικονομικές δυσχέρειες, εφόσον είναι απόλυτα σύνηθες μια νεοϊδρυθείσα αεροπορική εταιρία να υφίσταται εγγενείς με την εκκίνησή της απώλειες.
- 38 Η προσφεύγουσα καταλήγει ότι η επίδικη ενίσχυση δεν συνεπήχθη υπέρ της VLM πλεονέκτημα σε σχέση με τις ανταγωνίστριες εταιρίες, οι οποίες επωφελοούνται αρκετών δισεκατομμυρίων βελγικών φράγκων στα πλαίσια εγκεκριμένων από την Επιτροπή προγραμμαμάτων αναδιορθώσεως ή οι οποίες είναι,

όπως η καταγγέλλουσα Cityflyer, μέλη ενός δικτύου δικαιοχρήσεως που τους παρέχει τη δυνατότητα να επιδοτούνται έμμεσα από τον όμιλο στον οποίο ανήκουν. Συναφώς, η προσφεύγουσα δεν αντιλαμβάνεται πώς η Επιτροπή μπορεί να διατείνεται ότι ένα ποσό, το ύψος του οποίου υπολόγισε η ίδια σε 1 860 000 BFR κατ' ανώτατο όριο ετησίως, θα επέτρεπε στη VLM να μη τροποποιήσει τους ναύλους της, να διατηρήσει τη θέση της στην αγορά έναντι των ανταγωνιστών της και να αποφύγει σημαντικότερες απώλειες, ακόμη δε και την πτώχευση.

39 Τέλος, κατά την προσφεύγουσα, η καθής παρέβη το άρθρο 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης, διογκώνοντας το ύψος της ενισχύσεως. Συγκεκριμένα, υπολόγισε την ενίσχυση με βάση συντελεστή περιθωρίου κινδύνων 2 % με το αιτιολογικό ότι το επίδικο δάνειο δεν συνδυάστηκε με τη σύσταση οποιασδήποτε εγγυήσεως συνδεδεμένης ευθέως με κινήτά ή ακινήτα. Ο συντελεστής περιθωρίου κινδύνων έπρεπε να ανέρχεται σε 1 %, εφόσον το άρθρο 3 της συμβάσεως δανείου αναγνώρισε υπέρ της προσφεύγουσας, αφενός, δικαίωμα εποπτείας σε σχέση με την εγγραφή τυχόν υποθήκης και την εκχώρηση στοιχείων του ενεργητικού, αφετέρου, εξουσιοδότηση που της παρέχει το δικαίωμα εγγραφής πρώτης υποθήκης. Επομένως, το ύψος της ενισχύσεως ισούται με το ύψος των οφειλομένων, κατ' εφαρμογήν επιτοκίου 8,3 % και όχι 9,3 %, τόκων.

40 Η καθής ζητεί την απόρριψη του λόγου ακυρώσεως, ισχυριζόμενη ότι στην προκειμένη περίπτωση πληρούνταν όλες οι προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης. Συγκεκριμένα, το επίδικο δάνειο χορηγήθηκε από δημόσια αρχή (την Περιφέρεια της Φλάνδρας) και συνεπάγεται πλεονέκτημα υπέρ του δικαιούχου του σε σχέση με τους ανταγωνιστές του σε τομέα όπου ο ανταγωνισμός είναι έντονος. Υπό την έννοια αυτή, στρεβλώνει τον ανταγωνισμό και επηρεάζει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών, εφόσον ένα πολύ μεγάλο τμήμα των ευρωπαϊκών αεροπορικών μεταφορών είναι ενδοκοινοτικού χαρακτήρα, ειδικότερα στο Βέλγιο.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

41 Πρέπει να εξεταστεί αν η καθής μπορούσε βασίμως να καταλήγει ότι η επίδικη ενίσχυση στρέβλωνε ή απειλούσε να στρεβλώσει τον ανταγωνισμό και επηρεάζε το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών.

Α — Επί της στρεβλώσεως του ανταγωνισμού

- 42 Η επίδικη ενίσχυση αποσκοπεί στην προώθηση της αναπτύξεως και εκμεταλλεύσεως ορισμένων ευρωπαϊκών αεροπορικών γραμμών (άρθρο 1 της επίδικης συμβάσεως συνάψεως δανείου, βλ. ανωτέρω, σκέψη 13), επί των οποίων η δικαιούχος ανταγωνίζεται άλλες αεροπορικές εταιρίες, ιδίως εταιρίες εγκατεστημένες σε άλλα κράτη μέλη. Επομένως, η σύμβαση δανείου δεν επιβάλλει την υποχρέωση η ενίσχυση να προορίζεται για τη χρηματοδότηση συγκεκριμένης δαπάνης. Άρα, η μη καταβολή τόκων επί του οικείου δανείου την απαλλάσσει από συνήθη έξοδα σύμφυτα με την τρέχουσα δραστηριότητά της.
- 43 Το Δικαστήριο και το Πρωτοδικείο επιβεβαίωσαν ότι οι λειτουργικές ενισχύσεις, ήτοι οι ενισχύσεις που αποβλέπουν στο να απαλλάξουν μια επιχείρηση από τις δαπάνες στις οποίες θα έπρεπε να υποβληθεί η ίδια στο πλαίσιο της τρέχουσας διαχειρίσεως των συνήθων δραστηριοτήτων της, νοθεύουν, καταρχήν, τους όρους του ανταγωνισμού (απόφαση του Πρωτοδικείου της 8ης Ιουνίου 1995 στην υπόθεση T-459/93, Siemens κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. II-1675, σκέψεις 48 και 77, καθώς και παρατιθέμενη εκεί νομολογία).
- 44 Στο πέμπτο εδάφιο του κεφαλαίου V της προσβαλλομένης αποφάσεως, η καθής αναφέρει: «Στην παρούσα υπόθεση, λαμβάνοντας υπόψη τον έντονο ανταγωνισμό στον ελευθερωμένο τομέα των κοινοτικών αερομεταφορών, το γεγονός ότι η VLM είναι η μόνη εταιρία που εκμεταλλεύεται τη γραμμή Αμβέρσας Λονδίνου με αφετηρία και κατάληξη το αεροδρόμιο London City Airport δεν επηρεάζει την εκτίμηση της Επιτροπής, καθόσον η ληφθείσα ενίσχυση μειώνει οπωσδήποτε τις πιθανότητες των πραγματικών ή των μελλοντικών ανταγωνιστών της να διεισδύσουν στην αγορά της αερογραμμής αυτής, με αποτέλεσμα τη στρέβλωση του ανταγωνισμού. Τίποτε επίσης δεν εμποδίζει τη VLM να χρησιμοποιήσει την ενίσχυση για να κατακτήσει άλλες αγορές». Συναφώς, πρέπει να παρατηρηθεί ότι η προσφεύγουσα δεν αμφισβήτησε ότι ο τομέας των αεροπορικών μεταφορών είναι έντονα ανταγωνιστικός εντός της Κοινότητας.
- 45 Η προσφεύγουσα δεν αρνείται ότι το επίδικο δάνειο συνεπήχθη πλεονέκτημα υπέρ της VLM ως εκ του ότι της χορηγήθηκε ατόκως. Αντίθετα, αμφισβήτησε ότι το παρασχεθέν στη VLM πλεονέκτημα ενίσχυσε την ανταγωνιστική θέση της έναντι εκείνης των ανταγωνιστικών αεροπορικών εταιριών.

- 46 Αφ' ής στιγμής η δημόσια αρχή ευνοεί μια εταιρία δρώσα σε τομέα χαρακτηριζόμενο από έντονο ανταγωνισμό, χορηγώντας της πλεονέκτημα, υφίσταται στρεβλώση του ανταγωνισμού ή κίνδυνος στρεβλώσεως. Αν το πλεονέκτημα είναι μικρό, ο ανταγωνισμός στρεβλώνεται μεν σε μικρότερο βαθμό, γεγονός όμως παραμένει ότι στρεβλώνεται. Η απαγόρευση του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης ισχύει για κάθε ενίσχυση που στρεβλώνει ή απειλεί να στρεβλώσει τον ανταγωνισμό, ανεξάρτητα από το ύψος της, στον βαθμό που επηρεάζει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών.
- 47 Επομένως, ορθώς η καθής έκρινε ότι η επίδικη ενίσχυση στρέβλωνε ή απειλούσε να στρεβλώσει τον ανταγωνισμό.

B — Επί της επιπτώσεως στο μεταξύ κρατών μελών εμπόριο

- 48 Κατά πάγια νομολογία, το σχετικά μικρό ύψος μιας ενισχύσεως ή το σχετικά μέτριο μέγεθος της λαμβάνουσας την ενίσχυση επιχειρήσεως δεν αποκλείουν α priori τη δυνατότητα επηρεασμού του μεταξύ κρατών μελών εμπορίου (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 21ης Μαρτίου 1990 στην υπόθεση C-142/87, Βέλγιο κατά Επιτροπής, Συλλογή 1990, σ. I-959, σκέψη 43, και της 14ης Σεπτεμβρίου 1994 στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-278/92, C-279/92 και C-280/92, Ισπανία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1994, σ. I-4103, σκέψεις 40 έως 42).
- 49 Ακόμη και ενίσχυση σχετικά μικρού ύψους είναι ικανή να επηρεάσει το μεταξύ κρατών μελών εμπόριο αν, όπως στην προκειμένη περίπτωση, ο τομέας εντός του οποίου δρα η δικαιούχος επιχείρηση χαρακτηρίζεται από ζωηρό ανταγωνισμό (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 11ης Νοεμβρίου 1987 στην υπόθεση 259/85, Γαλλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1987, σ. 4393, σκέψη 24, και της 21ης Μαρτίου 1991 στην υπόθεση C-303/88, Ιταλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1991, σ. I-1433, σκέψη 27).
- 50 Πράγματι, οσάκις οικονομική ενίσχυση χορηγούμενη από το δημόσιο ή από πόρους του δημοσίου ενισχύει τη θέση επιχειρήσεως σε σχέση με εκείνη άλλων ανταγωνιστικών στα πλαίσια του ενδοκοινοτικού εμπορίου επιχειρήσεων, πρέπει να θεωρείται ότι η ενίσχυση επηρεάζει τις επιχειρήσεις αυτές (απόφαση του Δικαστηρίου της 17ης Σεπτεμβρίου 1980 στην υπόθεση 730/79, Philip Morris κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1980/III, σ. 13, σκέψη 11).

- 51 Στην προκειμένη περίπτωση, η καθής έκρινε ότι «η δανειοδότηση στρεβλώνει τον ανταγωνισμό και επηρεάζει το μεταξύ των κρατών μελών εμπόριο εφόσον εξ αυτής επωφελείται μία και μόνον εταιρία, η δραστηριότητα της οποίας στις αερομεταφορές, ως εκ φύσεως απτομένη άμεσα του εμπορίου, εκτείνεται σε περισσότερα κράτη μέλη και δύναται να καλύψει το σύνολο των Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου. Αυτό ισχύει ακόμη περισσότερο ύστερα από την έναρξη ισχύος της τρίτης δέσμης μέτρων για τις αερομεταφορές από 1ης Ιανουαρίου 1993, με τα οποία ολοκληρώνεται η ελευθέρωση και διευρύνεται αισθητά το πεδίο ανταγωνισμού. Πράγματι, η VLM είναι εταιρία αεροπορικών μεταφορών διαθέτουσα άδεια εκμεταλλεύσεως βάσει των διατάξεων του κανονισμού (ΕΟΚ) 2407/92 του Συμβουλίου. Κατ' εφαρμογήν του άρθρου 3 του κανονισμού (ΕΟΚ) 2408/92 του Συμβουλίου και του άρθρου 5 του κανονισμού (ΕΟΚ) 2409/92 του Συμβουλίου, το ή τα κράτη μέλη που εμπλέκονται οφείλουν να παρέχουν την έγκρισή τους στη VLM, εκτός από τις εξαιρέσεις που προβλέπουν οι ανωτέρω κανονισμοί, να πραγματοποιεί μεταφορές σε γραμμές εντός της Κοινότητας και να καθορίζει ελεύθερα τους ναύλους» (τέταρτο εδάφιο του κεφαλαίου V της προσβαλλομένης αποφάσεως).
- 52 Τα ανωτέρω στοιχεία, καθώς και όσα παρατίθενται ανωτέρω στη σκέψη 44, είναι απολύτως βάσιμα. Η επίδικη ενίσχυση χορηγείται υπέρ μιας επιχειρήσεως προσανατολισμένης στο διεθνές εμπόριο, στον βαθμό που πραγματοποιεί πτήσεις μεταξύ πόλεων εντός διαφόρων κρατών μελών και ανταγωνίζεται αεροπορικές εταιρίες εγκατεστημένες σε άλλα κράτη μέλη. Όπως προκύπτει από τη σκέψη 42 της παρούσας αποφάσεως, αποσκοπεί στην προώθηση της αναπτύξεως και εκμεταλλεύσεως αεροπορικών γραμμών, οπότε αυξάνει και η ικανότητά της να επηρεάσει το μεταξύ κρατών μελών εμπόριο.
- 53 Επομένως, ορθώς η καθής κατέληξε ότι η επίδικη ενίσχυση επηρεάζει το μεταξύ κρατών μελών εμπόριο.
- Γ — Επί της επιπτώσεως των χορηγηθεισών σε ανταγωνίστριες της VLM ενισχύσεων
- 54 Το γεγονός ότι ανταγωνίστριες της VLM εταιρίες λαμβάνουν κρατικές ενισχύσεις, έστω και παράνομες, δεν ασκεί επιρροή επί του χαρακτηρισμού της ενισχύσεως κατά το άρθρο 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης. Πράγματι, η

τυχόν αθέτηση εκ μέρους κράτους μέλους υποχρέωσης που υπέχει από τη Συνθήκη, σε σχέση προς την απαγόρευση του άρθρου 92, δεν δικαιολογείται από το γεγονός ότι άλλα κράτη μέλη αθέτησαν επίσης την υποχρέωση αυτή (απόφαση του Δικαστηρίου της 22ας Μαρτίου 1977 στην υπόθεση 78/76, Steiner & Weinlig, Συλλογή τόμος 1977, σ. 171, σκέψη 24).

Δ — Επί του υπολογισμού του ύψους της ενισχύσεως

- 55 Επιβάλλεται η απόρριψη της θέσεως της προσφεύγουσας ότι η καθής παρέβη το άρθρο 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης διογκώνοντας το ύψος της ενισχύσεως. Πράγματι, η προσφεύγουσα δεν απέδειξε ότι η VLM είχε τη δυνατότητα να λάβει το επίδικο δάνειο με επιτόκιο 8,3 %, χάρη στα απορρέοντα από το άρθρο 3 της συμβάσεως του δανείου δικαιώματα, επιτόκιο το οποίο, κατά την άποψή της, θα έπρεπε να είχε επιλεγεί.

Ε — Συμπέρασμα

- 56 Ενόψει των προεκτεθέντων, η προσφεύγουσα δεν απέδειξε ότι η καθής εφαρμόσε κατά μη προσήκοντα τρόπο το άρθρο 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης. Επομένως, ο λόγος αυτός πρέπει να απορριφθεί.

Επί του πρώτου σκέλους του τρίτου λόγου ακυρώσεως, αρουμένου από την ελλιπή αιτιολογία σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης

Επιχειρήματα των διαδίκων

- 57 Η προσφεύγουσα υπογραμμίζει ότι, κατά πάγια νομολογία, από την αιτιολογία που επιβάλλει το άρθρο 190 της Συνθήκης πρέπει να διαφαίνεται κατά τρόπο σαφή και μη διφορούμενο η συλλογιστική της κοινοτικής αρχής που

εκδίδει την προσβαλλομένη πράξη, ώστε να καθίσταται δυνατό στους ενδιαφερομένους να γνωρίζουν τους λόγους που δικαιολογούν τη λήψη του μέτρου προκειμένου να υπερασπίσουν τα δικαιώματά τους και στο Δικαστήριο να ασκεί τον έλεγχο του (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 14ης Φεβρουαρίου 1990 στην υπόθεση C-350/88, Delacre κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1990, σ. I-395, και την εκεί παρατιθέμενη νομολογία, και του Πρωτοδικείου της 28ης Σεπτεμβρίου 1995 στην υπόθεση T-95/94, Sytraval και Brink's France κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. II-2651, σκέψη 52).

- 58 Εναπόκειται στην Επιτροπή να αποδείξει με τρόπο σαφή και μη διφορούμενο, προκειμένου να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι μια ενίσχυση στρεβλώνει τον ανταγωνισμό και επηρεάζει το ενδοκοινοτικό εμπόριο, ότι η ενίσχυση παρέσχε στον δικαιούχο της πλεονέκτημα που του επέτρεψε να ενισχύσει τη θέση του σε σχέση με εκείνη των ανταγωνιστών του στα πλαίσια του ενδοκοινοτικού εμπορίου (απόφαση στην υπόθεση Philip Morris κατά Επιτροπής, που προαναφέρθηκε στη σκέψη 50 της παρούσας αποφάσεως).
- 59 Ασφαλώς, κατά την προσβαλλομένη απόφαση δεν αποκλείεται μια ενίσχυση (έστω και μικρού σχετικά ύψους) να μπορεί αφεαυτής να επηρεάσει το μεταξύ κρατών μελών εμπόριο. Αντίθετα, από την προσβαλλομένη απόφαση δεν προκύπτει ότι η επίδικη ενίσχυση παρέχει όντως στη VLM σημαντικό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, επηρεάζοντας με τον τρόπο αυτόν το μεταξύ κρατών μελών εμπόριο. Η καθής αιτιολόγησε την απόφασή της κατά τρόπο αφηρημένο, χωρίς να λάβει συγκεκριμένα υπόψη το μικρό ύψος της ενίσχυσεως, τα ίδια χαρακτηριστικά γνωρίσματα του τομέα της αεροπλοΐας και το γεγονός ότι το μερίδιο της VLM στη σχετική αγορά ήταν ελάχιστο.
- 60 Τέλος, από την απόφαση δεν προκύπτει ότι η καθής εξέτασε την επίπτωση της επίδικης ενίσχυσεως επί της διαρθρώσεως του κόστους, επί των ναύλων ή επί άλλων πτυχών λειτουργίας της VLM.
- 61 Η καθής αμφισβητεί ότι οφείλει να αιτιολογεί σε τόσο εκτεταμένο βαθμό και φρονεί ότι οι παρατιθέμενες στο πέμπτο και έκτο εδάφιο του κεφαλαίου V της προσβαλλομένης αποφάσεως αιτιολογικές σκέψεις περιέχουν αιτιολογία ανταποκρινόμενη απολύτως στις επιταγές του άρθρου 190 της Συνθήκης. Κατόπιν αυτού, ζητεί την απόρριψη αυτού του σκέλους του λόγου ακυρώσεως.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 62 Κατά πάγια νομολογία, από την αιτιολογία που επιβάλλει το άρθρο 190 της Συνθήκης πρέπει να διαφαίνεται κατά τρόπο σαφή και μη διφορούμενο η συλλογιστική της κοινοτικής αρχής που εκδίδει την προσβαλλομένη πράξη, ώστε να καθίσταται δυνατό στους ενδιαφερομένους να γνωρίζουν τους λόγους που δικαιολογούν τη λήψη του μέτρου προκειμένου να υπερασπίσουν τα δικαιώματά τους και στον κοινοτικό δικαστή να ασκεί τον έλεγχό του (απόφαση του Πρωτοδικείου της 18ης Σεπτεμβρίου 1995 στην υπόθεση T-471/93, Tiercé Ladbroke κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. II-2537, σκέψη 29, καθώς και την παρατιθέμενη εκεί νομολογία, και απόφαση της 24ης Απριλίου 1996 στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις T-551/93, T-231/94, T-232/94, T-233/94 και T-234/94, Industrias Pesqueras Campos κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1996, σ. II-247, σκέψη 140, καθώς και την παρατιθέμενη εκεί νομολογία).
- 63 Πάντως, δεν απαιτείται η αιτιολογία να διυλίζει όλα τα ουσιώδη πραγματικά και νομικά στοιχεία, στον βαθμό που το ζήτημα κατά πόσον η αιτιολογία μιας πράξεως είναι σύμφωνη με τις επιταγές του άρθρου 190 της Συνθήκης πρέπει να κρίνεται όχι μόνο βάσει της διατυπώσεώς της αλλά και των συμφραζομένων, καθώς και βάσει του συνόλου των κανόνων δικαίου που διέπουν το σχετικό θέμα (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 29ης Φεβρουαρίου 1996 στην υπόθεση C-56/93, Βέλγιο κατά Επιτροπής, Συλλογή 1996, σ. I-723, σκέψη 86, και της 15ης Μαΐου 1997 στην υπόθεση C-278/95 P, Siemens κατά Επιτροπής, Συλλογή 1997, σ. I-2507, σκέψη 17· επίσης απόφαση του Πρωτοδικείου της 22ας Οκτωβρίου 1996 στην υπόθεση T-266/94, Skibsvaelftsforeningen κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1996, σ. II-1399, σκέψη 230). Αιτιολογώντας τις αποφάσεις που καλείται να λάβει προκειμένου να διασφαλίσει την εφαρμογή των κανόνων περί ανταγωνισμού, η Επιτροπή δεν οφείλει να λάβει θέση επί όλων των προσβαλλομένων ενώπιόν της επιχειρημάτων των ενδιαφερομένων. Αρκεί ότι εκθέτει τα πραγματικά περιστατικά και τις νομικές σκέψεις που ενέχουν ουσιώδη σημασία για την οικονομία της αποφάσεως (αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 24ης Ιανουαρίου 1992 στην υπόθεση T-44/90, La Cinq κατά Επιτροπής, Συλλογή 1992, σ. II-1, σκέψη 41, καθώς και την παρατιθέμενη εκεί νομολογία, και την προαναφερθείσα στη σκέψη 43 της παρούσας αποφάσεως απόφαση της 8ης Ιουνίου 1995 στην υπόθεση Siemens κατά Επιτροπής, σκέψη 31).
- 64 Εφαρμοζόμενη στον χαρακτηρισμό ενός μέτρου ως ενισχύσεως, η ανωτέρω αρχή απαιτεί να παρατιθενται οι λόγοι για τους οποίους η Επιτροπή εκτιμά ότι το επίδικο μέτρο ενισχύσεως εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης. Συναφώς, ακόμη και στις περιπτώσεις εκείνες όπου, από τις περιστάσεις υπό τις οποίες χορηγήθηκε η ενίσχυση, προκύπτει ότι είναι ικανή να επηρεάσει το μεταξύ κρατών μελών εμπόριο και

να στρεβλώσει ή να απειλήσει με στρέβλωση τον ανταγωνισμό, εναπόκειται κατ' ελάχιστον στην Επιτροπή να αναφερθεί στις περιστάσεις αυτές αιτιολογώντας την απόφασή της (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 7ης Ιουνίου 1988 στην υπόθεση 57/86, Ελλάς κατά Επιτροπής, Συλλογή 1988, σ. 2855, σκέψη 15, και της 24ης Οκτωβρίου 1996 στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-329/93, C-62/95 και C-63/95, Γερμανία κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1996, σ. I-5151, σκέψη 52, καθώς και την παρατιθέμενη εκεί νομολογία).

65 Εν προκειμένω, η καθής ισχυρίστηκε, στο δεύτερο εδάφιο του κεφαλαίου V της προσβαλλομένης αποφάσεως, ότι το επίδικο δάνειο συνιστούσε ενίσχυση κατά την έννοια του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης και του άρθρου 61, παράγραφος 1, της Συμφωνίας ΕΟΧ. Όπως προκύπτει από την προσβαλλομένη απόφαση, ειδικότερα δε από την πρώτη περίοδο του τετάρτου εδαφίου και την τρίτη περίοδο του πέμπτου εδαφίου του κεφαλαίου V, τα σχετικά αποσπάσματα των οποίων παρατίθενται στις σκέψεις 51 και 44 αντίστοιχα της παρούσας αποφάσεως, η εκ μέρους της καθής εκτίμηση των επιπτώσεων της επίδικης ενισχύσεως επί του ανταγωνισμού και του ενδοκοινοτικού εμπορίου δεν είναι αφηρημένη. Πράγματι, όσον αφορά τον όρο περί στρεβλώσεως του ανταγωνισμού, η προσβαλλομένη απόφαση διευκρινίζει ότι η χορηγηθείσα στη VLM ενίσχυση στρεβλώνει ή απειλεί να στρεβλώσει τον ανταγωνισμό επειδή μειώνει τις δυνατότητες των ανταγωνιστών της να διεισδύσουν στην αγορά της αερογραμμής Αμβέρσας Λονδίνου, ενώ αυξάνει εκείνες της VLM για την κατάκτηση άλλων αγορών, σ' ένα τομέα όπου ο ανταγωνισμός είναι έντονος. Όσον αφορά τον όρο του επηρεασμού του μεταξύ κρατών μελών εμπορίου, η απόφαση αναφέρει ότι πληρούται και αυτός, δεδομένου ότι οι δραστηριότητες της VLM εκτείνονται σε περισσότερα κράτη μέλη και μπορούν να καλύπτουν το σύνολο του ΕΟΧ.

66 Από την αιτιολογία αυτή προκύπτει ότι η καθής εξέτασε αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης. Πράττοντας τούτο, η καθής εξέθεσε τα πραγματικά περιστατικά και τις νομικές σκέψεις, στοιχεία στα οποία αποδόθηκε ουσιώδης σημασία στα πλαίσια της οικονομίας της αποφάσεως. Η αιτιολογία επιτρέπει στην προσφεύγουσα και στον κοινοτικό δικαστή να γνωρίζουν τους λόγους για τους οποίους η καθής θεώρησε ότι στην προκειμένη περίπτωση πληρούνταν οι προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης.

67 Η προσφεύγουσα δεν μπορεί να προσάψει στην καθής ότι δεν εξέτασε τις συγκεκριμένες επιπτώσεις της επίδικης ενισχύσεως επί του μεταξύ κρατών μελών εμπορίου. Αφενός, το επιχείρημα αυτό δεν ευσταθεί, όπως προκύπτει από τις σκέψεις 44, 51, 65 και 66 της παρούσας αποφάσεως. Στην προκειμένη

περίπτωση, η Επιτροπή δεν όφειλε να προχωρήσει σε εξαιρετικά εμπειριστατωμένη οικονομική ανάλυση στηριζόμενη σε αριθμητικά στοιχεία, εφόσον είχε ήδη διευκρινίσει τους λόγους για τους οποίους ήταν προφανής η επίπτωση επί του μεταξύ κρατών μελών εμπορίου. Αφετέρου, επειδή επρόκειτο για μη κοινοποιηθείσα ενίσχυση, η Επιτροπή δεν ήταν υποχρεωμένη να αποδείξει τις πραγματικές επιπτώσεις της. Πράγματι, αν η Επιτροπή ήταν υποχρεωμένη να αποδείξει, με την απόφασή της, τις πραγματικές επιπτώσεις των ήδη χορηγηθεισών ενισχύσεων, τούτο θα είχε ως συνέπεια να ευνοούνται τα κράτη μέλη που χορηγούν ενισχύσεις κατά παράβαση της υποχρέωσης κοινοποίησεως του άρθρου 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης, εις βάρος εκείνων που κοινοποιούν τις ενισχύσεις κατά το στάδιο του σχεδιασμού τους (απόφαση του Δικαστηρίου της 14ης Φεβρουαρίου 1990 στην υπόθεση C-301/87, Γαλλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1990, σ. I-307, σκέψη 33).

- 68 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι είναι απορριπτές οι αιτιάσεις της προσφεύγουσας στο πλαίσιο του πρώτου σκέλους του τρίτου λόγου ακυρώσεως.

Επί του δευτέρου σκέλους του τρίτου λόγου ακυρώσεως, αρνόμενου από την ελλιπή αιτιολογία της απορρίψεως της επιχειρηματολογίας σχετικά με την εξαίρεση των μικρού ύψους ενισχύσεων στον τομέα των αεροπορικών μεταφορών

Επιχειρήματα των διαδίκων

- 69 Κατά την προσφεύγουσα, η δύναμη του άρθρου 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης ταχεία διαδικασία εγκρίσεως, η οποία προβλέπεται στο σημείο 50 των κατευθυντηρίων γραμμών, αποδεικνύει, κατά την άποψη της Επιτροπής, ότι οι χορηγούμενες στον τομέα των αεροπορικών μεταφορών ενισχύσεις που δεν υπερβαίνουν το ανώτατο αυτό όριο πρέπει να θεωρούνται ότι συμβιβάζονται εκ πρώτης όψεως με την κοινή αγορά.
- 70 Η επίδικη απόφαση δεν είναι αρκούντως αιτιολογημένη στο σημείο αυτό, διότι δεν περιλαμβάνει κανένα στοιχείο ώστε να δίδεται η δυνατότητα στον κοινοτικό δικαστή και στην προσφεύγουσα να εξετάσουν σε ποιο βαθμό η καθής φρόντισε να διαπιστώσει αν η μειωμένη ενίσχυση από την οποία επωφελήθηκε η VLM μπορούσε να εξαιρεθεί ως μικρού ύψους ενίσχυση στον τομέα των αεροπορικών μεταφορών.

- 71 Επιπλέον, η προσβαλλομένη απόφαση είναι απόρροια διαστρεβλώσεως των παρατηρήσεων που διατύπωσε συναφώς η Περιφέρεια της Φλάνδρας στις 23 Ιανουαρίου 1995.
- 72 Με το υπόμνημά της απαντήσεως, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι η καθής υπερέβη τα όρια της εξουσίας της εκτιμήσεως θεωρώντας ότι η εξαίρεση των ήσσονος σημασίας ενισχύσεων δεν μπορούσε να εφαρμοστεί στον τομέα των αεροπορικών μεταφορών όπου επικρατεί ζωηρός ενδοκοινοτικός ανταγωνισμός και όπου σημαντικός αριθμός επιχειρήσεων αντιμετωπίζει δυσχέρειες, εφόσον η χορήγηση μιας ενισχύσεως, έστω και όχι σημαντικού ύψους, συνεπάγεται σοβαρές στρεβλώσεις του ανταγωνισμού. Συγκεκριμένα, θα ήταν παράλογο οι νέες εταιρίες που μπόρεσαν να διεισδύσουν στην αγορά των αεροπορικών μεταφορών, μετά την ελευθέρωση του τομέα αυτού, να μην έχουν τη δυνατότητα που προσφέρεται στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις άλλων τομέων να λαμβάνουν ως ενίσχυση για την πραγματοποίηση επενδύσεων ένα όχι σημαντικό ποσό, τη στιγμή κατά την οποία η πλειονότητα των εθνικών αεροπορικών εταιριών λαμβάνει ενισχύσεις πολύ σημαντικού ύψους. Συναφώς, η καθής δεν αναγνώρισε καν ότι η κανονιστική ρύθμιση στον τομέα των αεροπορικών μεταφορών της επιτρέπει να εγκρίνει ενισχύσεις πολύ σημαντικού ύψους.
- 73 Η καθής ζητεί την απόρριψη αυτού του σκέλους του λόγου ακυρώσεως, υπογραμμίζοντας ότι η ταχεία διαδικασία εγκρίσεως αποδεικνύει από μόνη της ότι οι ενισχύσεις που δεν υπερβαίνουν το προβλεπόμενο ανώτατο όριο δεν μπορούν να θεωρούνται ότι συμβιβάζονται εκ πρώτης όψεως με την κοινή αγορά.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 74 Ουδόλως συνάγεται από την ταχεία διαδικασία εγκρίσεως των καθεστώτων ενισχύσεων μικρού σχετικά ύψους, όπως αυτή προβλέπεται στο σημείο 50 των κατευθυντηρίων γραμμών, ότι οι ενισχύσεις ενός ύψους μη υπερβαίνοντος το ανώτατο όριο που αυτές καθορίζουν εκφεύγουν της κατά το άρθρο 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης απαγορεύσεως ή πρέπει κατά κανόνα να λογίζονται ότι συμβιβάζονται με την κοινή αγορά.

- 75 Πράγματι, όπως παρατηρεί ορθώς η καθής, το γεγονός ότι προβλέφθηκε η σχετική διαδικασία αποδεικνύει αφεαυτού ότι δεν συμβαίνει κάτι τέτοιο. Επομένως, σε καμία περίπτωση δεν όφειλε η καθής να εξετάσει αν η επίδικη ενίσχυση μπορούσε να εξαιρεθεί λόγω του ότι το ύψος της δεν υπερέβαινε το οριζόμενο στο σημείο 50 των κατευθυντηρίων γραμμών ανώτατο όριο.
- 76 Ακόμη και αν υποθεθεί ότι οι ενισχύσεις, το ύψος των οποίων δεν υπερβαίνει το ανώτατο αυτό όριο, μπορούν να θεωρηθούν ότι συμβιβάζονται με την κοινή αγορά, πάντως, όπως προκύπτει από την απόφαση, η καθής θεώρησε ότι στην προκειμένη περίπτωση η ενίσχυση δεν μπορούσε να αναγνωριστεί ως συμβιβάσιμη με την κοινή αγορά (βλ. σκέψεις 44 και 51 της παρούσας αποφάσεως).
- 77 Ως προς την αιτίαση ότι η καθής μετέφερε στην προσβαλλομένη απόφαση τις παρατηρήσεις της προσφεύγουσας με τον μη προσήκοντα τρόπο αυτή είναι απορριπτέα. Πράγματι, οι σχετικές παρατηρήσεις μνημονεύονται στο πλαίσιο απαντήσεως επί του επιχειρήματος της προσφεύγουσας ότι το επίδικο κρατικό μέτρο μπορεί να τύχει εξαιρέσεως δυνάμει του σημείου 50 των κατευθυντηρίων γραμμών (όγδοο εδάφιο του κεφαλαίου VII της προσβαλλομένης αποφάσεως). Η απάντηση αυτή δεν αποτελεί ουσιώδες στοιχείο των αιτιολογικών σκέψεων της προσβαλλομένης αποφάσεως επί των οποίων στηρίζεται το διατακτικό της αποφάσεως. Τούτο προκύπτει άλλωστε από το συμπέρασμα ότι η εκτίμηση της καθής, ότι το επίδικο μέτρο ενισχύσεως εμπίπτει στο άρθρο 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης, είναι αρκούντως αιτιολογημένη (βλ. σκέψεις 65 έως 67 της παρούσας αποφάσεως). Ως εκ τούτου, ακόμη και αν οι παρατηρήσεις της προσφεύγουσας δεν μεταφέρθηκαν πιστά, η αιτίαση δεν μπορεί να ευδοκιμήσει.
- 78 Τέλος, προσάπτοντας στην καθής, με το υπόμνημά της αντικρούσεως, ότι υπερέβη τα όρια της εξουσίας της εκτιμήσεως κατά την εφαρμογή του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης, η προσφεύγουσα προέβαλε, κατά τη δίκη, λόγο ακυρώσεως διακεκριμένο εκείνου που συνίσταται στην αθέτηση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως. Δεδομένου ότι δεν στηρίζεται σε νομικά και πραγματικά στοιχεία προσκομισθέντα κατά τη διαδικασία, ο λόγος αυτός πρέπει να κηρυχθεί απαράδεκτος δυνάμει του άρθρου 48, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας.

79 Εν πάση περιπτώσει, η αιτίαση αυτή είναι αβάσιμη. Στην προκειμένη περίπτωση, η καθής εφάρμοσε τις κατευθυντήριες γραμμές. Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι η Επιτροπή μπορεί να αυτοδεσμεύεται με τη θέσπιση πράξεων προσανατολισμού για την άσκηση της διακριτικής ευχέρειάς της όπως είναι οι επίδικες κατευθυντήριες γραμμές, στον βαθμό που περιέχουν ενδεικτικούς κανόνες επί της ακολουθητέας από το όργανο πορείας και δεν αποκλίνουν από τις διατάξεις της Συνθήκης (απόφαση του Δικαστηρίου της 24ης Μαρτίου 1993 στην υπόθεση C-313/90, CIRFS κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1993, σ. I-1125, σκέψεις 34 και 36· απόφαση του Πρωτοδικείου της 12ης Δεκεμβρίου 1996 στην υπόθεση T-380/94, AIUFFASS και AKT κατά Επιτροπής, Συλλογή 1996, σ. II-2169, σκέψη 57· βλ., εξάλλου, απόφαση του Πρωτοδικείου της 5ης Νοεμβρίου 1997 στην υπόθεση T-149/95, Ducros κατά Επιτροπής, μη δημοσιευθείσα ακόμη στη Συλλογή, σκέψη 61). Η προσφεύγουσα δεν απέδειξε ότι οι κατευθυντήριες γραμμές αποκλίνουν από τη Συνθήκη. Εξάλλου, όπως προκύπτει από τη σκέψη 54 της παρούσας αποφάσεως, το γεγονός ότι οι ανταγωνιστές της VLM λαμβάνουν κρατικές ενισχύσεις, έστω και παράνομες, δεν ασκεί καμία επιρροή για τον χαρακτηρισμό της ενισχύσεως κατά το άρθρο 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης.

80 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι είναι απορριπτές οι αιτιάσεις της προσφεύγουσας στο πλαίσιο του δευτέρου σκέλους του τρίτου λόγου ακυρώσεως.

Επί του δευτέρου λόγου ακυρώσεως, αρουμένου από την παράβαση του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συνθήκης, το οποίο παρέχει στην Επιτροπή την ευχέρεια να αναγνωρίζει ότι συμβιβάζονται με την κοινή αγορά ενισχύσεις σκοπούσες στην προώθηση της αναπτύξεως ορισμένων οικονομικών δραστηριοτήτων

Επιχειρήματα των διαδίκων

81 Κατά την προσφεύγουσα, ακόμη και αν η επίδικη ενίσχυση ενέπιπτε στο άρθρο 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης, θα διεπόταν από το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συνθήκης. Εξετάζοντας τη δυνατότητα εγκρίσεως της ενισχύσεως δυνάμει της τελευταίας αυτής διατάξεως, η καθής υπέπεσε σε προφανή πλάνη περί την εκτίμηση και υπερέβη προδήλως τα όρια της εξουσίας της εκτιμήσεως.

- 82 Θεωπίζοντας τις κατευθυντήριες γραμμές, η Επιτροπή δεν εξάντλησε τη διακριτική ευχέρειά της. Θα όφειλε να εξετάσει σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση το κατά πόσον μια ενίσχυση μπορεί να θεωρηθεί ότι συμβιβάζεται με την κοινή αγορά δυνάμει του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συνθήκης. Από τις κατευθυντήριες γραμμές δεν μπορεί να τεκμαίρεται *prima facie* ότι οι καταστάσεις τις οποίες δεν ρυθμίζουν είναι προδήλως παράνομες και δεν μπορούν να θεωρούνται ότι συμβιβάζονται με την κοινή αγορά δυνάμει του άρθρου 92, παράγραφος 3, της Συνθήκης. Σε περίπτωση κατά την οποία οι κατευθυντήριες γραμμές δεν αναφέρονται σε συγκεκριμένο τύπο ενισχύσεως, η Επιτροπή δεν μπορεί, κατα την προσφεύγουσα, να περιορίζεται απλώς και μόνο στο να παραπέμπει σ' αυτές.
- 83 Στην παρούσα υπόθεση, η καθής αθέτησε τη συγκεκριμένη υποχρέωση επειδή δεν εξέτασε κατά πόσον η χορηγηθείσα στη VLM ενίσχυση ήταν ικανή, ενόψει του ύψους της, να τύχει εξαιρέσεως ως ενίσχυση σκοπούσα στην προώθηση της αναπτύξεως ορισμένων μορφών δραστηριοτήτων, κατά το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συνθήκης. Όφειλε να εξετάσει το ζήτημα αυτό υπό το φως του σημείου 8 των κατευθυντηρίων γραμμών (στο οποίο γίνεται λόγος για την ανάγκη οι αερομεταφορείς της Κοινότητας να μπορούν να ανταγωνίζονται επί ίσοις όροις), λαμβανομένου υπόψη ότι, αφότου άρχισε να ισχύει η τρίτη δέσμη μέτρων για τις αεροπορικές μεταφορές, οι νέες αεροπορικές εταιρίες όπως η VLM καλούνται να αντιμετωπίσουν ανταγωνιστές των οποίων η πλειονότητα επωφελείται ενός εγκριθέντος από την Επιτροπή προγράμματος επιδοτήσεων.
- 84 Κατά την προσφεύγουσα, η καθής κακώς θεώρησε ότι, πρώτον, η επίδικη ενίσχυση αποτελούσε ενίσχυση προς εκμετάλλευση, δεύτερον, δεν συνοδευόταν από κανέναν όρο σχετικά με τη διάθεση του ποσού και, τρίτον, η προσφεύγουσα δεν είχε λάβει καμία εγγύηση, η δε VLM αντιμετώπιζε οικονομικές δυσχέρειες κατά τον χρόνο χορηγήσεως του δανείου. Στην πραγματικότητα, η επίδικη ενίσχυση αποτελούσε ενίσχυση προς επένδυση, δεδομένου ότι προοριζόταν για την ανάπτυξη διαφόρων ευρωπαϊκών γραμμών.
- 85 Η καθής ζητεί την απόρριψη του λόγου ακυρώσεως, υπογραμμίζοντας ότι εφάρμοσε αυστηρά τις κατευθυντήριες γραμμές που θέσπισε η ίδια στο πλαίσιο της εξουσίας της εκτιμήσεως.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 86 Το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συνθήκης απονέμει στην Επιτροπή εξουσία εκτιμήσεως, προβλέποντας ότι οι απαριθμούμενες σ' αυτό ενισχύσεις «δύνανται» να θεωρούνται ότι συμβιβάζονται με την κοινή αγορά, εφόσον δεν αλλοιώνουν τους όρους των συναλλαγών κατά τρόπο που θα αντέκειτο προς το κοινό συμφέρον (βλ. προαναφερθείσα στη σκέψη 50 της παρούσας αποφάσεως απόφαση στην υπόθεση Philip Morris κατά Επιτροπής, σκέψη 17).
- 87 Η προσφεύγουσα δεν μπορεί να προσάπτει στην καθής ότι υπερέβη τα όρια της διακριτικής εξουσίας της επειδή δεν εξέτασε αν η επίδικη ενίσχυση μπορούσε να τύχει εξαιρέσεως ως ενίσχυση σκοπούσα στην προώθηση της ανάπτυξεως ορισμένων μορφών δραστηριοτήτων. Πράγματι, στο έβδομο εδάφιο του κεφαλαίου VII της προσβαλλομένης αποφάσεως η καθής εξέτασε ρητώς το ζήτημα και απάντησε στα επιχειρήματα των βελγικών αρχών κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας. Ειδικότερα, δήλωσε ότι δεν είχε «την πρόθεση να χορηγήσει την παρέκκλιση που προβλέπεται από τις ανωτέρω διατάξεις παρά μόνο για τις ενισχύσεις υπέρ των επιχειρήσεων που τελούν υπό αναδιάρθρωση (...). Στην προκειμένη περίπτωση όμως οι ίδιες οι βελγικές αρχές έχουν δηλώσει ότι το δάνειο δεν αποτελεί ενίσχυση προς αναδιάρθρωση και δεν έχουν αναφερθεί σε οποιοδήποτε πρόγραμμα για την ανασυγκρότηση της VLM. Συνεπώς, σε κάθε περίπτωση η παρέκκλιση του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συνθήκης και του του άρθρου 61 της Συμφωνίας [ΕΟΚ] δεν μπορεί να εφαρμοστεί». Διαπιστώνοντας ότι η επίδικη ενίσχυση δεν αποτελούσε ενίσχυση προς αναδιάρθρωση, η καθής αναφέρθηκε ρητώς στις κατευθυντήριες γραμμές, οι οποίες επιφυλάσσουν το πλεονέκτημα της εξαιρέσεως για την ανάπτυξη, δυνάμει του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', οικονομικών δραστηριοτήτων αποκλειστικώς υπέρ των ενισχύσεων προς αναδιάρθρωση (σημεία 37 και 38 των κατευθυντηρίων γραμμών).
- 88 Δεδομένου ότι το ύψος της ενισχύσεως δεν αποτελεί κριτήριο εκτιμήσεως επιβαλλόμενο από το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συνθήκης ή από τις εφαρμοστέες στην προκειμένη περίπτωση κατευθυντήριες γραμμές, ουδόλως η καθής όφειλε να εξετάσει συγκεκριμένα αν η ενίσχυση μπορούσε, ενόψει του ύψους της, να τύχει παρεκκλίσεως δυνάμει της εν λόγω διατάξεως.

- 89 Στο πλαίσιο της ευρείας διακριτικής εξουσίας που απολαύει κατά την εφαρμογή του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συνθήκης, η καθής νομιμοποιείται να επιλέγει τα κριτήρια που θεωρεί προσφορότερα προκειμένου να εκτιμά αν μια ενίσχυση μπορεί να θεωρηθεί ότι συμβιβάζεται με την κοινή αγορά, εξυπακουομένου ότι τα κριτήρια αυτά είναι λυσιτελή ενόψει των άρθρων 3, στοιχείο ζ', και 92 της Συνθήκης. Συναφώς, έχει τη δυνατότητα να διευκρινίζει τα κριτήρια που προτίθεται να εφαρμόσει μέσω κατευθυντηρίων γραμμών που συνάδουν προς τη Συνθήκη (βλ. ανωτέρω σκέψη 79). Η θέσπιση εκ μέρους της Επιτροπής των κατευθυντηρίων αυτών γραμμών εντάσσεται στην άσκηση της διακριτικής εξουσίας της και συνεπάγεται απλώς κάποιο αυτοπεριορισμό της εν λόγω εξουσίας κατά την εξέταση ενισχύσεων διεπομένων από τις κατευθυντήριες αυτές γραμμές, στα πλαίσια τηρήσεως της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως. Αξιολογώντας μια κατ' ιδίαν ενίσχυση υπό το φως των κατευθυντηρίων αυτών γραμμών, τις οποίες θέσπισε προηγουμένως, η Επιτροπή δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι υπερβαίνει τα όρια της διακριτικής εξουσίας της ή ότι παραιτείται αυτής. Πράγματι, αφενός, διατηρεί την εξουσία της να καταργήσει ή τροποποιήσει τις ανωτέρω κατευθυντήριες γραμμές αν το επιβάλλουν οι περιστάσεις. Αφετέρου, οι κατευθυντήριες γραμμές αφορούν οριοθετημένο τομέα και δικαιολογούνται από τη μέριμνά της να ακολουθήσει μια πολιτική που προσδιόρισε η ίδια.
- 90 Σε αντίθεση προς όσα ισχυρίζεται η προσφεύγουσα, οι κατευθυντήριες γραμμές καλύπτουν την επίδικη ενίσχυση, όπως προκύπτει από το σημείο 10 αυτών. Το σημείο 14 των κατευθυντηρίων γραμμών (κεφάλαιο III) διευκρινίζει ότι η άμεση λειτουργική επιδότηση των αερογραμμών μπορεί, καταρχήν, να γίνει δεκτή μόνον όταν η ενίσχυση προορίζεται να παράσχει στον δικαιούχο της τη δυνατότητα να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις του περί παροχής υπηρεσίας δημοσίου χαρακτήρα (σημεία 15 έως 23 του τμήματος III.2) ή ενέχει κοινωνικό χαρακτήρα (σημείο 24 του τμήματος III.3). Τα σημεία 37 έως 42 των κατευθυντηρίων γραμμών απαριθμούν δέσμη προϋποθέσεων που οφείλουν να πληρούν οι δικαιούχοι ενισχύσεων που μπορούν να τύχουν εγκρίσεως για την ανάπτυξη ορισμένων οικονομικών δραστηριοτήτων δυνάμει του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συνθήκης. Όπως προκύπτει από την οικονομία των συναφών σημείων, μόνον οι ενισχύσεις προς αναδιάρθρωση μπορούν να τύχουν εγκρίσεως.
- 91 Επικουρικώς, η προσφεύγουσα φρονεί ότι η καθής υπέπεσε σε προφανή πλάνη περί την εκτίμηση επειδή δεν εξέτασε το ζήτημα υπό το φως του σημείου 8 των κατευθυντηρίων γραμμών, το οποίο αναφέρεται στην επιθυμία της Επιτροπής να μπορούν οι αερομεταφορείς να ανταγωνίζονται επί ίσοις όροις. Με την αιτίαση αυτή, η προσφεύγουσα υπονοεί ότι η επίδικη ενίσχυση πρέπει να εγκριθεί, όπως συνέβη με άλλες αεροπορικές εταιρίες που έλαβαν κρατικές ενισχύσεις, προκειμένου η VML να μπορέσει να αντεπεξέλθει επί ίσοις όροις στον ανταγωνισμό με τις εταιρίες αυτές που έλαβαν κρατικές ενισχύσεις.

- 92 Συναφώς, πρέπει να παρατηρηθεί ότι η έγκριση κρατικών ενισχύσεων χορηγούμενων σε ορισμένες αεροπορικές εταιρίες δεν απονέμει ipso facto δικαίωμα στις υπόλοιπες να τυγχάνουν παρεκκλίσεως από την αρχή της απαγορεύσεως των ενισχύσεων. Εναπόκειται στην Επιτροπή, στο πλαίσιο της διακριτικής εξουσίας της, να εξετάζει κάθε σχέδιο ενισχύσεως ατομικώς. Οφείλει να το πράττει υπό το φως, αφενός, των ειδικών περιστάσεων που χαρακτηρίζουν το πρόγραμμα και, αφετέρου, των γενικών αρχών του κοινοτικού δικαίου και των κατευθυντηρίων γραμμών. Το γεγονός αυτό δεν ασκεί επιρροή στην εκτίμηση της επίδικης ενισχύσεως ακόμη και αν άλλες εταιρίες εγκατεστημένες σε άλλα κράτη μέλη έλαβαν παρανόμως ενισχύσεις (βλ. σκέψη 54 της παρούσας αποφάσεως).
- 93 Εν πάση περιπτώσει, η εξουσία εκτιμήσεως της Επιτροπής είναι αδύνατο να καταργηθεί για τον λόγο και μόνον ότι η ίδια ενέκρινε ενίσχυση προς ανταγωνιστή, διότι άλλως θα στερούνταν λυσιτελείας οι διατάξεις της Συνθήκης που της απονέμουν την εξουσία αυτή.
- 94 Η προσφεύγουσα δεν μπορεί να προσάπτει στην καθής ότι θεώρησε ότι η επίδικη ενίσχυση αποτελούσε ενίσχυση προς εκμετάλλευση, ότι δεν συν-οδευόταν από κανένα όρο ως προς τη διάθεση του ποσού, ότι η προσφεύγουσα δεν είχε λάβει καμία εγγύηση και ότι η VLM αντιμετώπιζε οικονομικές δυσχέρειες κατά τον χρόνο λήψεως του δανείου. Πράγματι, η σύμβαση δανείου δεν επιβάλλει την υποχρέωση να χρησιμοποιηθεί η ενίσχυση για τη χρηματοδότηση συγκεκριμένης δαπάνης (βλ. σκέψη 42 της παρούσας αποφάσεως), οπότε απαλλάσσει τη VLM από βάρη συνδεδεμένα με τη συνήθη δραστηριότητά της. Επομένως, η επίδικη ενίσχυση αποτελεί ενίσχυση προς εκμετάλλευση ή για λειτουργικές δαπάνες (συναφώς, βλ. προαναφερθείσα στη σκέψη 63 της παρούσας αποφάσεως απόφαση της 8ης Ιουνίου 1995 στην υπόθεση Siemens κατά Επιτροπής, σκέψη 77) και όχι ενίσχυση προς αναδιάρθρωση ή προς επένδυση.
- 95 Με την προσβαλλομένη απόφαση η καθής δεν ισχυρίστηκε ότι η προσφεύγουσα δεν είχε λάβει καμία εγγύηση ως αντιστάθμισμα του δανείου. Στο έβδομο και όγδοο εδάφιο του κεφαλαίου V ισχυρίστηκε ότι «ο δανειοδότης διαθέτει κάποια εγγύηση» και ότι «η εγγύηση δεν συνδέεται ευθέως με κινητά ή ακίνητα αγαθά όπως γίνεται για παράδειγμα στην περίπτωση της υποθήκης», στοιχείο το οποίο επιβεβαιώνει την ερμηνεία του άρθρου 3 της επίδικης συμβάσεως περί συνάψεως του δανείου.
- 96 Τέλος, η καθής δεν ισχυρίστηκε ότι η VLM αντιμετώπιζε οικονομικές δυσχέρειες σε διάστημα μικρότερο των δύο ετών από τη σύστασή της (έκτο εδάφιο

του κεφαλαίου V) κατά την αξιολόγηση της επίδικης ενισχύσεως υπό το φως του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συνθήκης, αλλ' εφαρμόζοντας το κριτήριο του ιδιώτη επενδυτή στα πλαίσια της οικονομίας της αγοράς για να εξετάσει αν το επίδικο δάνειο αποτελούσε ενίσχυση κατά την έννοια της Συνθήκης. Συναφώς, η προσφεύγουσα δεν απέδειξε ότι η καθής δεν εφάρμοσε με τον προσήκοντα τρόπο την ανωτέρω αρχή, οπότε, έστω και αν ο αμφισβητούμενος ισχυρισμός δεν τηρεί ενδεχομένως τους τύπους, το γεγονός αυτό δεν μπορεί αφεαυτού να οδηγήσει στην ακύρωση της προσβαλλομένης αποφάσεως.

- 97 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι ορθώς η καθής αρνήθηκε να χορηγήσει παρέκκλιση δυνάμει του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συνθήκης.

Επί του τρίτου σκέλους του τρίτου λόγου ακυρώσεως, αρνόμενου από την ελλιπή αιτιολογία ως προς την εφαρμογή του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συνθήκης

Επιχειρήματα των διαδίκων

- 98 Κατά την προσφεύγουσα, η Επιτροπή δεν μπορεί να περιορίζεται, στα πλαίσια ατομικής αποφάσεως, στην εξαγγελία κατευθυντηρίων γραμμών απηχουσών την πολιτική της στον συγκεκριμένο τομέα ή στη διαπίστωση ότι οι καθοριζόμενες με αυτές προϋποθέσεις δεν πληρούνται. Θα όφειλε συγκεκριμένα να εξετάσει αν η επίδικη ενίσχυση μπορεί να υπαχθεί στην εξαίρεση του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συνθήκης.
- 99 Εν προκειμένω, οι λόγοι που προβάλλονται με την απόφαση δεν επιτρέπουν να εξακριβωθεί αν η καθής έλαβε υπόψη όλα τα πραγματικά και νομικά στοιχεία που θα μπορούσαν να δικαιολογήσουν τη χορήγηση παρεκκλίσεως από την απαγόρευση των κρατικών ενισχύσεων. Η έλλειψη αιτιολογίας καθίσταται ακόμη περισσότερο προφανής από το γεγονός ότι οι κατευθυντήριες γραμμές, στις οποίες αναφέρθηκε η καθής με την απόφασή της, δεν περιορίζουν οπωσδήποτε το πλεονέκτημα του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συνθήκης στις ενισχύσεις προς αναδιάρθρωση.

- 100 Ειδικότερα, οι αιτιολογικές σκέψεις της απόφασεως δεν επιτρέπουν να εκτιμηθεί κατά πόσον η καθής επιδίωξε συγκεκριμένα να διαπιστώσει αν η επίδικη ενίσχυση δεν ανταποκρίνεται στο αναφερόμενο στο τρίτο εδάφιο του κεφαλαίου VII της προσβαλλομένης απόφασεως κριτήριο. Σύμφωνα με το κριτήριο αυτό, οι προβλεπόμενες στο άρθρο 92, παράγραφος 3, της Συνθήκης και στο άρθρο 61, παράγραφος 3, της Συμφωνία ΕΟΧ παρεκκλίσεις εφαρμόζονται αποκλειστικώς στην περίπτωση κατά την οποία η Επιτροπή μπορεί να αποδείξει ότι, χωρίς την επίδικη ενίσχυση, οι δυνάμεις της αγοράς δεν θα ήταν ικανές να πείσουν τον μελλοντικό δικαιούχο της ενισχύσεως να κινηθεί κατά τρόπο συνάδοντα προς έναν από τους στόχους των παρεκκλίσεων αυτών.
- 101 Η καθής φρονεί ότι διευκρίνισε επαρκώς με την απόφασή της τους λόγους για τους οποίους δεν ενέκρινε την επίδικη ενίσχυση, υπογραμμίζοντας ιδίως ότι η επίδικη ενίσχυση δεν εντασσόταν στο πλαίσιο προγράμματος αναδιαρθρώσεως προεγκριθέντος από την Επιτροπή. Επομένως, ζητεί την απόρριψη του τρίτου σκέλους του λόγου ακυρώσεως.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 102 Επαναλαμβάνοντας τα οριζόμενα με τις κατευθυντήριες γραμμές κριτήρια και διαπιστώνοντας ότι στην προκειμένη περίπτωση τα κριτήρια αυτά δεν πληρούνταν (έβδομο εδάφιο του κεφαλαίου VII της προσβαλλομένης απόφασεως), η καθής αιτιολόγησε αρκούντως κατά νόμον την απόφασή της. Πράγματι, ο δικαιούχος της ενισχύσεως, οι τρίτοι ενδιαφερόμενοι και ο κοινοτικός δικαστής είναι κάλλιστα σε θέση να εντοπίσουν τους λόγους για τους οποίους η καθής αρνήθηκε να χορηγήσει παρέκκλιση δυνάμει του άρθρου 92, παράγραφος 3, της Συνθήκης.
- 103 Η προσφεύγουσα δεν μπορεί να προσάπτει στην καθής ότι δεν εξέτασε αν, χωρίς την επίδικη ενίσχυση, οι δυνάμεις της αγοράς θα ήταν σε θέση να πείσουν τον μέλλοντα δικαιούχο της ενισχύσεως να κινηθεί κατά τρόπο

συνάδοντα προς έναν από τους στόχους των παρεκκλίσεων που προβλέπουν τα άρθρα 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συνθήκης και 61, παράγραφος 3, της Συμφωνίας ΕΟΧ (βλ. τρίτο εδάφιο του κεφαλαίου VII της προσβαλλομένης αποφάσεως). Πράγματι, αρκούσε η διαπίστωση της Επιτροπής ότι μια από τις οριζόμενες στις κατευθυντήριες γραμμές προϋποθέσεις για τυχόν έγκριση της ενίσχυσεως, δυνάμει του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συνθήκης (εν προκειμένω η απουσία στόχου αναδιαρθρώσεως), δεν πληρούνταν για να καταλήξει στο συμπέρασμα, κατά τρόπο ακουόντως αιτιολογημένο, ότι η ενίσχυση δεν μπορούσε να εγκριθεί δυνάμει της ανωτέρω διατάξεως.

104 Επομένως, και το τρίτο σκέλος του τρίτου λόγου ακυρώσεως είναι αβάσιμο.

105 Επομένως, η προσφυγή είναι απορριπτέα στο σύνολό της.

Επί των δικαστικών εξόδων

106 Κατά το άρθρο 87, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα, εφόσον υπήρξε σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Δεδομένου ότι η προσφεύγουσα ηττήθηκε, όσον αφορά τους λόγους που προέβαλε, και η καθής ζήτησε την καταδίκη της στα δικαστικά έξοδα, η προσφεύγουσα πρέπει να καταδικαστεί στα δικαστικά έξοδά της, καθώς και στα έξοδα στα οποία υποβλήθηκε η καθής.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ (πέμπτο πενταμελές τμήμα),

αποφασίζει:

- 1) Απορρίπτει την προσφυγή.
- 2) Καταδικάζει την προσφεύγουσα στα δικαστικά έξοδα.

García-Valdecasas

Tiili

Azizi

Moura Ramos

Jacger

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 30 Απριλίου 1998.

Ο Γραμματέας

H. Jung

Ο Πρόεδρος

J. Azizi

II - 755

Περιεχόμενα

Νομικό πλαίσιο	II - 723
Ιστορικό της διαφοράς	II - 726
Διαδικασία	II - 730
Αιτήματα	II - 730
Επί του παραδεκτού	II - 731
Επιχειρήματα των διαδίκων	II - 731
Εκτίμηση του Πρωτοδικείου	II - 732
Επί της ουσίας	II - 733
Επί του αρουμένου από την παράβαση του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης πρώτου λόγου ακυρώσεως	II - 734
Επιχειρήματα των διαδίκων	II - 734
Εκτίμηση του Πρωτοδικείου	II - 736
Α — Επί της στρεβλώσεως του ανταγωνισμού	II - 737
Β — Επί της επιπτώσεως στο μεταξύ κρατών μελών εμπόριο	II - 738
Γ — Επί της επιπτώσεως των χορηγηθεισών σε ανταγωνίστριες της VLM ενισχύσεων	II - 739
Δ — Επί του υπολογισμού του ύψους της ενισχύσεως	II - 740
Ε — Συμπέρασμα	II - 740
Επί του πρώτου σκέλους του τρίτου λόγου ακυρώσεως, αρουμένου από την ελλιπή αιτιολογία σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης	II - 740
Επιχειρήματα των διαδίκων	II - 740
Εκτίμηση του Πρωτοδικείου	II - 742
Επί του δεύτερου σκέλους του τρίτου λόγου ακυρώσεως, αρουμένου από την ελλιπή αιτιολογία της απορρίψεως της επιχειρηματολογίας σχετικά με την εξαίρεση των μικρού ύψους ενισχύσεων στον τομέα των αεροπορικών μεταφορών	II - 744
Επιχειρήματα των διαδίκων	II - 744
Εκτίμηση του Πρωτοδικείου	II - 745
Επί του δεύτερου λόγου ακυρώσεως, αρουμένου από την παράβαση του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συνθήκης, το οποίο παρέχει στην Επιτροπή την ευχέρεια να αναγνωρίζει ότι συμβιβάζονται με την κοινή αγορά ενισχύσεις σκοπούσες στην προώθηση της αναπτύξεως ορισμένων οικονομικών δραστηριοτήτων	II - 747
Επιχειρήματα των διαδίκων	II - 747
Εκτίμηση του Πρωτοδικείου	II - 749
Επί του τρίτου σκέλους του τρίτου λόγου ακυρώσεως, αρουμένου από την ελλιπή αιτιολογία ως προς την εφαρμογή του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συνθήκης	II - 752
Επιχειρήματα των διαδίκων	II - 752
Εκτίμηση του Πρωτοδικείου	II - 753
Επί των δικαστικών εξόδων	II - 754